

Jutta Hausmann: Biblikus együttműködés hálózatokban (networking) – kinek jó ez?¹

(Fordította: Móricz Niki)

A hálózatok mind szükségszerűbbnek bizonyulnak, nem csupán a karrier tervezése és építése érdekében, hanem azért is, hogy a mindennapok alakításához fontos információkra és segítségre ratalálhassunk. A férfiak hálózatos összeköttetésének hosszú hagyománya van, nem véletlen, hogy a németben a „*Seilschaft*” (kötéllel összekapcsolt hegymászók) fogalmat csak férfiak által alakított és elismert szövetségekre használják. Ebben a hegymászás tapasztalata tükröződik, hogy aki a hegy meredek sziklafalain rögzített kötélén lóg, egyúttal segít a másoknak is feljutni a hegytetőre. A női hálózatok keletkezésében vannak, mind sikeresebbek a nemek közti szerveződések is, jóllehet ezek még inkább kivételek. Ha körültekintünk az Ószövetségben, hogy néz ki a nők összeköttetése, egyáltalán nem kapunk kontrasztképet, sokkal inkább egy árnyaltat és sokszínűt, amely nem csak egyirányú továbbgondolásra ösztönözhet.

A napjainkban jelenlévő kiépített hálózatoknak alig találjuk nyomát a Bibliában. Ugyanakkor nagyon jól összevethetőek velük azok a mechanizmusok, amelyek a nagycsaládon, valamint klánon belül megtalálhatóak. Feltűnő azonban, hogy a klánon belüli kapcsolati háló kevésbé az egyén sikerét, illetve előbbrejutását szolgálta, sokkal inkább a közösség fennmaradását, ill. gyarapodását.² Mindenesetre itt a közösség érdeke a férfiaké és kevésbé a nőké.

'Ruth and Naomi' - He Qi, 2001

Sára és Hágár története az őszülői elbeszélésekben megmutatja azt a teljes ambivalenciát, amint a lehetséges emocionális irritációkat is, amelyek akkor tárulnak fel, ha a résztvevők eltérő szociális pozícióban találhatóak és megkísérelnek egy problémára közös megoldást találni. Sára férjével vállalt szolidaritása odáig vezet, hogy – ókori keleti jogi tradíció szerint – azt javasolja Ábrahámnak, nemzzen Hágárral, szolgálójával egy gyermeket, hogy biztosítsa a család fennmaradását. Ezen javaslatával azonban önmaga ellen fordul, amint az elbeszélés folytatása mutatja, fia születése után Hágár figyelmen kívül hagyja szociálisan alárendelt státuszát, és ezáltal, - tekintetbe véve Sára bosszankodó reakcióját – a nagycsalád kötelékrendszere összegubancolódik. Végeredményként senkinek sem hoz semmit az akció, hiszen Ábrahámnak a béke érdekében el kell bocsátania Hágárt fiával együtt (1Móz 16). Az összefogás elrontott esélye – mind a nők, mind pedig a nemek között.

Kvázi az Ábrahám-Sára-Hágár történet ellenmodelljét találjuk **Ruth** könyvében, ahol ismételten egy férfi (Boáz) és két asszony (Naomi és Ruth) érintettek. Kezdetben még egy

¹ Ez a szöveg Jutta Hausmann *Schlangenbrut* című folyóiratban megjelent cikkének (2008/103.füzet) átdolgozott változata. (Kép forrása: www.heqigallery.com/gallery/gallery1/pages/RuthAndNaomi.html)

² Mindenesetre, hogy a közösség és az egyén, ebben az esetben a klán vezetőjének érdekei mennyire összefonódnak, csodálatos módon mutatja Salim Alafenisch (A nagyapa nyolc asszonya) című elbeszélése (Unionsverlag, 2004) amely megdöbbentően közel áll az ószövetségi őszülői elbeszélések világához.

harmadik asszony – Orpa – is közrejátszik. Naomi férjével és két fiával Betlehemből érkezett Moáb földjére egy éhínség miatt (ha úgy tetszik, gazdasági menekültekként) ahol mindkét fia moábita nőt vesz el. Miután férje és két fia meghal, Naomi arra az elhatározásra jut, hogy visszatér Betlehembe. Mindkét menyének azonban azt javasolja, hogy ne tartsanak vele az úton, hanem inkább térjenek vissza eredetcsaládjuk kötelékébe. Naomi ebben látja annak egyedüli lehetőségét, hogy egy lényegében patriarchális struktúrák által szabályozott világban mostantól egyedülálló nőkként biztosíthassák megélhetésüket. A menyeeivel vállalt szolidaritás egyetlen elképzelhető modelljét az elválás jelenti számára. Orpa elfogadja Naomi gondolatát, így csak a búcsúzáskor olvashatunk utoljára róla. Egy magától értetődő természetességgel elbeszélte döntését – mindkét fél számára, hiszen Naomi számára egyes-egyedül az számít, miképp biztosíthatja a legjobban menyét, Orpa egzisztenciáját. Itt elsősorban a fizikai egzisztenciáról van szó, mert az akkori időkben a szingli egzisztencia már csak gazdasági okokból sem volt elgondolható – egy nő számára pedig egyáltalán nem; akit teljes egészében egy férfihez való hozzátartozása határozott meg, legyen az az apa, fiútestvér vagy a férj. Tehát a szolidaritás logikus következménye az elválás.

Ezentúl találunk még egy – az akkori időkre nézve - forradalmian új kezdeményezést Ruth döntésében: anyósával, Naomival útrakelni, - a szülői családi kötelet figyelmen kívül hagyva, egy idegen nyelvű, kultúrájú és vallású országba készülve egy férfi családtag védelmező karj nélkül! Az egymás sorsában való szolidáris osztozás által nők időket és régiókat átívelő összeköttetése jöhet létre. Régiókat átívelően, hiszen Izraelből és Moábból származó nők kötik össze sorsukat: Naomit, de a Betlehemből jövő névtelen asszonyokat is megemlíthetjük itt, ehhez jön még Ráhel és Lea ősanák az egyik oldalon és a moábita Ruth a másikon. Régiókat átfogóan, Ruth könyvében azt is jelenti: nemzeteket átívelően. És legalábbis a könyv elején vallásokat átívelően, hiszen Naomi és Elimelech fiainak moábita nővel való házasságának említése nem beszél arról, hogy a menyek feladták volna moábita vallásukat. Mindenesetre 1,16k-tal Ruth Naomi Istenéhez és ezáltal Izrael Istenéhez tartozónak vallja magát. Az Ószövetségben Ruth nagyon sajátos jelenség. Egyedülként kerül mindazok közt említésre, akik nem-izraelitaként Isten népéhez térhettek, hiszen a szír Naomán újonnan formálódó hitét Isten népétől távol, tehát közösség nélkül fogja élni (2Kir 5).

Az a kívánság, hogy Ruth, amiképpen Jákób két felesége, voltaképpen Izrael reprezentánsaként kerül az Ószövetségben bemutatásra, amint Ráhel és Lea Izrael házának építőivé válnak (Ruth 4,11) az Ószövetség számára teljes egészében szokatlan fogalmazás. Az az elképzelés, hogy Izrael egzisztenciájának hordozói és bázisai nők legyenek, oly kevésbé része egy patriarchális társadalomnak, hogy némelyek ebben Ruth könyvének lehetséges női szerzőségét vélik látni. Ez a kívánság ezen túlmenő időket köt össze, amelyek egymástól távol állóként gondolhatóak el: az ősszülők idejét, a bírák korát, amelybe Ruth 1,1 az elbeszélésben történeteket datálja, a könyv keletkezésének feltételezhetően fogság utáni idejét, amelyben a szerző ezen óhaját megformálja és ezáltal szolidaritást vállal. Az idők átívelése a generációk átívelésén is megmutatkozik. Egyfelől ez az anyós és a meny egymás iránti köteletében megy végbe. Másrészt Ruth 4,17-ben ismerhető fel, ahol a betlehemi nők a történet további alakulásában a Ruthtól született fiút Naomi fiaként is deklarálják. Ezáltal a két nő még intenzívebben kötődik egymáshoz, és mindkettejük előtt megnyílik a jövő ígértének távlata.

Irodalmi szinten Ruth összekapcsolása az őszülőkkel még a kapuban lévő nép és a vének kívánságán túl megy végbe – megfigyelendő, hogy férfiak azok, akik ezt a köteléket létrehozzák, illetve akiknek ez a szájába adatik! – amelyben Ruth több szempontból Ábrahámmal párhuzamosan kerül jellemzésre. Itt utalni lehet a szülőföld elhagyására a Palesztinában való letelepedés érdekében, hasonlóképpen az éhínség motívumára, amely az ország elhagyására készített. Jóllehet ez nem csupán Ruthra önmagában érvényes, összességében itt inkább az őszülői elbeszélések motívumával való összekapcsolódás a döntő. Irodalmi szinten még egy további kapcsolódás található, azaz Ruth 3,11-ben héberül *`eschet hajil*-ként kerül jellemzésre és ezáltal a Péld 31,10-31-ben lévő derék, kompetens asszony horizontjára kerül, aki ugyanezen leírással kerül Péld 31,10-ben bevezetésre. Ez az irodalmi összekötés Ruth konkrét példáján mutatkozik meg, amelyben Péld 31,10-31 idealizáló ábrázolásán túl az *`eschet hajil* léte (Dasein) valósul meg, és ezáltal Ruthot par excellence derék nővé teszi. Egyidejűleg Ruth beszédes példa arra, hogy a Péld 31,10-ben lévő *`eschet hajil* „derék háziasszony“-ként (mint Luthernél) vagy „jó feleség“-ként való fordítása itt és más helyeken átgondolandó és a fordító által beleplántált női képnek utána kell kérdezni.

Ruth könyvében a nők átfogó, sikeres szerveződése az Ószövetség egyszeri jelensége. Hasonlóképpen sikeresen egészítik ki Boáz kapcsolódásával a két özvegyhez, Ruthhoz és Naomihoz. A beleegyezés a Ruthal való házasságba a szokásos viszonyok visszatérésének kifejezésévé lesz. A 3. fejezetben Ruth kvázi házasságot indítványoz Boáznak, rokoni köteleességeire emlékeztetve, amelyek Naomi férjéhez fűződő rokonsága által számon kérhetők. Azáltal, hogy Boáz nem vonja ki magát, sőt, jogilag még többet is tesz az ügy szabályozása által a városkapuban, mint ami sürgősen szükséges, ez éppúgy szolidaritásáról tanúskodik, mint a már 2. fejezetben ábrázolt magatartása. Így a nők egymás közti összeköttetése és szolidaritása kedvezően bővül ki a nemek közti szolidaritással.

A nők – saját existenciájuk megteremtése érdekében történő – egymás közti összefogásának további példáját találjuk 1Móz 19,30-38-ban a **Lót és lányairól** szóló elbeszélésben. Aki a történetben első vonalon egy olyan elbeszélést lát, amely az incesztustilalommal kontrasztban áll, keveset látott abból, ami ebben a szövegben is visszatükröződik: két egyedülálló nő sorsa, akiknek csak akkor van biztosítékuk saját további életükre nézve, ha a terhesség bekövetkezik és a mindenkoron vágyott gyermek – lehetőleg fiú – a későbbiekben gondoskodhat róluk. A teherbeeséshez azonban csak az apával való szexuális kontaktus marad, akit egymás után, egymást kölcsönösen segítve félrevezetnek.³ Ami az egyik oldalon tökéletes ellentétben áll a törvénnyel és az általános emberi érzéssel, irodalmi szinten a nők közti szolidaritás benyomáskeltő tanúságává válik – akik férfiúi oldalról semmilyen jövőt nem kapva – szükségükben egymás támaszaivá lesznek.

Akadnak szokatlan nők és szokatlan sorsok, amelyekkel az Ószövetségben találkozhatunk. Túlságosan gyakran maradtak (és maradnak) nők támogató háló nélkül – hasonlóképpen mind az egyéni sorsot (Támár, Gen 38) a családot (Gen 16kk.) vagy a népet (így többek között Delila, Bír 16) illetően. Azonban a bibliai szövegek megmutatják nekünk, hogy másképpen is megy, hogy a

³ Egy hasonló szituációban **Támár** önmagára hagyatkozva eléri, amire szüksége van, mások (sem férfi, sem nő) segítsége nélkül – ismételten a konvenciókkal ellentétes magatartás szükséges (1Móz 38).

nők közti szolidaritás ablakot nyithat a jövőre – még inkább azonban a férfiak és nők szolidaritása és egymás iránti mellé-és kiállása.